

Illustrissimo ac Reverendissimo D. D.

ANGELO CELSO

VTRIVSQVE SIGNATURÆ

REFERENDARIO

AC NOBILI ROMANO,

Paulus Zacchias Medicus F.

fficiis divinis D. O. M. debitum persolvimus, laudes dicimus, gratias agimus. Ego his, quæ de iisdem divinis Officiis medicè scripsi, eadem pensâ absolvere Tecum agens desiderabam: at debiti persolutioni ejusdem magnitudo, & laboris tenuitas, laudum tuarum enarrationi loci angustia, & meritorum tuorum amplitudo, gratiarum actioni facti impossibilitas, & occasio ipsa obstabat. Quare per ardua hac provincia relicta, bonum hinc tantum omen tibi præcanere statui, tuo nomini argumentum inscribens, quod Ecclesiasticæ, & supremæ dignitati mirè congruum videtur. Vale.

P A V

LIBRI SEPTIMI
TITVLVS SECVNDVS,

De Officiis Divinis.

S V M M A R I V M.

- 1 Officiorum divinarum nomine que veniant.
- 2 Ad divinarum recitationem que requirantur.
- 3 Ab obligatione recitanda divina qui eximantur.
- 4 In dubia segundum an excusare debeat, Medicus consulendus.
- 5 Christiani omnes diebus festis de precepto obligantur ad Missam audiendam.
- 6 Hora Canonica septem.
- 7 Tempus recitandi non ab illicite anticipare, aut remorari, absque causa sine peccato non fit.
- 8 Locus recitandi duplex.
- 9 In recitandi modo que considerentur.
- 10 In recitandis officiis divinis requiritur vocis expressio.
- 11 Atentio requiritur in recitando, & quadruplex fit.
- 12 Quæ sit nam vox requiratur in recitatione.
- 13 Oratio sine ulla attentione non dicitur oratio.
- 14 In publica recitatione requiritur presentia in Choro.
- 15 In Missa celebranda major labor, quam in recitanda divina.
- 16 In Missa audienda que requirantur.
- 17 Atentio in audienda Missa qualis esse debeat.

Quam requirantur in recitandis Officiis divinis, quæ item in Missa vel dicenda, vel audienda.

Q U Æ S T I O I.

Officiorum divinarum nomine non solum, quæ Hora Canonica appellatur, sed & sacrosanctum Missæ sacrificium, & si quæ alia sunt, quæ certas aliquas personas ad sui auditionem, vel recitationem adstringant, hic comprehendere volo, nam hæc omnia, sed præcipue Missam venire sub officii divini nomine ex Glof. dicit Alb. de Ferrar. de Hor. Canon. num. 26. circa hæc autem non desunt quamplura, de quibus Medicus secundum ipsorum Canonistarum determinationem venit consulendus, unde æque Medicis, ac Canonistis scitu necessaria erunt, quæ hic afferemus.

Cum ergo clerici omnes in sacris constituti sive beneficiati sint, sive non, & religiosi omnes utriusque sexus teneantur sub pena mortalis peccati ad officiorum divinarum recitationem. Navarr. in Manual. cap. 25. num. 97. & ex lo. Andr. & Archidiacono Nicol. Plovius de Hor. Canon. par. 1. quæst. 1. Io. de Lignan. de Hor. Canon. quæst. 3. Alb. de Ferrar. ubi supra num. 8. Navarr. de orat. cap. 7. num. 1. in fin. intrat & in hoc præcepto ut in aliis humanis excusatio ob corporis ægritudi-

nem. Suar. de viri. & sac. Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 27. num. 19. unde eximuntur ab ea obligatione, qui 3 absque notabili corporis damno ei satisfacere non possunt, ut communissima est opinio ex Ianoc. & Hostien. Navarr. ubi supra in Man. num. 100. & de orat. cap. 11. num. 1. Nicol. Plovius ibid. par. 1. quæst. 4. Suarez ubi proxime num. eodem. Azor. Institut. Moral. lib. 10. cap. 13. Filiucc. quæst. mor. tract. 23. cap. 9. in princ. Tolet. Instr. Sacrd. lib. 2. cap. 14. num. 1. cum vero infirmitas corporis aliquando vel levis sit, vel gravis, aliquando autem dubia, ac media inter gravem, & levem, ita ut habitari possit, an homo ea infirmitate detentus aliquod notabile damnum reportaturus sit ex divinarum recitatione, Medici iudicium exposcitur. nam levis infirmitas, quæ non impediatur alias corporis actiones, dubium non parit, quod hominem non excuset, gravis autem non indiget Medici iudicio, quia causa excusationis nimis patens est, & absque alia Medici definitione, aut Canonistæ dispensatione homines excusantur, sed quando ægritudo est dubia, tunc communis DD. sententia est, consulendum esse Medicum, & secundum ejus iudicium faciendum esse. Ita Navarr. ubi supra in Man. num. 100. Azor. loco citato. Suarez ibid. 4. num. eod. Filiucc. loco eod. num. 293. Roderic. quæst. 1. Canon. & Regul. quæst. 42. art. 7. tom. 2. operæ pretium ergo est, ut tanquam Medici determinemus, quænam corporis ægritudines ita hominem male accipiant, ut ex recitatione divinarum notabile aliquod nocementum elicere possit; in promptu enim simul erit quando excusatio locum habere debeat, quando vero nequaquam. Et quia eadem excusatio intervenire solet in Missa vel dicenda, vel audienda, quandoque homo ad horum alterutrum teneatur, de hac etiam re in hoc ipso titulo disseremus. nota enim est obligatio, qua Christiani omnes obstringuntur, ut singulis festis diebus missam audire teneantur per cap. Missæ. & cap. Omnes fideles de consecrat. dist. 1. cum non audiendo mortaliter peccat. Navarr. in Man. cap. 21. num. 2. & de orat. & hor. Canon. cap. 13. num. 18. at vero & ab hac ipsa obligatione soluti sunt, si aliqua infirmitate detineantur, ob quam non possint absque notabili salutis incommodo illam audire, ut communiter omnes DD. sentiunt. Navarr. ubi mox num. 3. Azor. Institut. moral. lib. 7. cap. 7. Tolet. lib. 6. Institut. sac. cap. 9. num. 2. Layman. lib. 1. Theol. mor. tract. 4. cap. 4. num. 3. & in hoc quoque casu de infirmitatis qualitate an sufficienter excuset, necne, Medicus consulendus. Azor. ubi proxime. qui tamen Medicus non eo sine in his casibus adhibetur, ut infirmos ab ea obligatione, aut alia quacunque absolvat, quia non hanc habet illæ auctoritatem tollendæ, aut minuendæ obligationis, sed ad hoc, ut juxta propriæ artis peritiam determinet, an eam hæc, aut illa infirmitate æger notabile periculum incurtere possit, si jejunet.

ij. Vu 2 si debi-

fi debitum reddat, si officia divina recitet, si Missam dicat, vel ad eam audiendam se conferat. ita Azor. loco cit. & Suarez ibid. num. eod. in fin.

Ut ergo hæc determinemus, ante necessarium est palam fieri, quænam requirantur ad satisfaciendum huic obligationi de recitandis officiis divinis, quæ item ad satisfaciendum præcepto de dicenda, aut audienda Missa; & quoad primum in recitatione divinorum officiorum plura considerantur, sed nos ea tantum percurramus, quæ ad rem nostram facere videntur, quæ sunt tempus recitandi, locus, & modus. quoad tempus cum Horæ Canonice, ex quibus officia divina constant, septem sint, Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium, non dubium est, quod habent diversum recitandi tempus, juxta ritum Ecclesiasticum, quod tempus notabiliter aut anticipare, aut tardare absque causâ, volunt Canonistæ absque culpa non esse. Navar. de Orat. cap. 3. num. 54. Tolet. lib. 2. Instr. Sacerd. cap. 13. num. 3. Suarez lib. 4. cit. cap. 15. num. 12. maxime vero grave peccatum, ac mortale intervenire volunt in universali recitatione in choro faciendâ, ut Suarez dicit ibid. Itaque de hoc tempore nobis est peculiariter considerandum, cum possit quis ratione ipsius tantum rationabiliter impediri, ne in choro recitet. Quoad locum duplex esse potest, aut determinatus aut indeterminatus; determinatus Chorus est, qui requiritur in publica recitatione in religiosis, alijsq; personis ad hoc obligatis. quomodo vero hujusmodi personæ obligentur recitare in Choro, & an aliquo modo peccent, aut quantum peccent, videndum est præ cæteris Suarez loco citato lib. 4. cap. 10. præcipue num. 15. & seqq. sed de his nihil ad nos. Indeterminatus locus est quicumque recitanti liberit, nam in recitatione particulari, ac privata non assignatur locus certus recitandi. Tolet. ubi supra cap. 13. num. 5. Suarez ibid. cap. 27. num. 1.

9 Quoad modum recitandi duo considerantur, nempe vox, & attentio, vel vox externa, & interna; hoc enim importare verba illa, studiose, & devote, in præcepto recitandi apud Concilium generale, ex Glof. dicit Navar. de Orat. cap. 13. num. 1. & ut communissima est DD. omnium opinio in recitandis officiis divinis requiritur vocis expressio. D. Thom. 2. 2. quæst. 83. art. 12. in corp. Nicol. Plovius de Hor. Canon. par. 2. quæst. 3. Io. de Lignano ibid. quæst. 11. Alb. de Ferrar. eod. tract. num. 60. & seqq. Suarez lib. 4. cit. cap. 7. num. 6. Tolet. lib. 2. Instr. Sacerd. cap. 17. Roderic. quæst. Canon. & regul. quæst. 43. art. 4. tom. 1. & idcirco mentaliter tantum recitando non satisficit obligationi. Roderic. ubi mox. Tolet. ibid. & ibi Victorell. verb. Nisi ore proferant, ubi ea de causâ dicit, male nonnullos DD. excusare eos à peccato, qui mentaliter tantum recitant, rationes autem, cur externa vox in hujusmodi orationis genere requiratur, vide apud D. Thom. ubi supra, Tolet. ibid. num. 3. Suarez loco citato, & alios.

11 Sed requiritur etiam, ut diximus, vox interna, nempe attentio, quæ cum triplex sit, Navar. de orat. cap. 13. num. 4. hoc est prima circa verba, quando recitans attendit, ut singula verba bene, & integre, quantum est ex se, proferantur; secunda quando attendit ad sensum verborum, & tertia, quæ attendit ad finem orandi, considerando se coram Deo præces fundere, DD. volunt primam attentionem omnino esse necessariam, secundam nequaquam, quemadmodum neque tertiam, licet hæc sit maxi-

In

16 In audienda tandem Missa breviter dicitur illud requiri, corpore adesse, & mente attendere ad id, quod in sacro fit: nam, ut DD. dicunt, absque eo quod quis intelligat, & comprehendat verborum, quæ in Missa dicuntur significationem, absque eo quod quis etiam auribus audiat eorum sonum, absque eo quod quis videat ea, quæ in sacro fiunt, præcepto huic de Missa audienda diebus festis satisficit corporis præsentia, & mentis attentio, Navar. de orat. cap. 13. num. 8. Tolet. Instr. Sacerd. lib. 6. cap. 6. quod etiam innuere voluit Poeta noster Torq. Tassus sive Hierus. cant. 11. ff. 14. de hujusmodi sacrificio canens:

Humili intorato asoltano i primieri,

Le vifto le piu ionani almen v'han fisse.

De præsentia autem corporis non est, quod aliqui dicamus, de attentione vero volunt DD. eam debere esse talem, ut homo advertat ad id, quod fit, neque data opera mente divagetur faciendæ actus attentioni contrarios. Tolet. ubi supra num. 1. Et in omnibus, ac singulis his commemoratis casibus infirmitatem, aut præsentem, aut quæ de facili timetur præbere justam excusationem, aut non recitandi officia in Choro, aut non dicendi, vel non audiendi Missam, communiter decidunt DD. omnes, ubi de causis ab hujusmodi obligationibus homines eximentibus verba faciunt. sed qualis debeat esse infirmitas, ut excuset, si præsens est, aut iustum timorem inducat, si præsens non est, unde legitima emergat excusatio, ad Medicum, non minus, quam in superiori casu de recitatione officiorum divinorum, pertinet judicare; itaque de hoc in seqq. differemus, & primo agemus de morbis, qui hominem à privata recitatione excusare possunt secundum Medicinæ Canones, deinceps de iis, qui à recitatione propolito redire Navar. de orat. cap. 13. num. 13. & seqq. & Suarez ubi supra num. 7. & seqq. Itaque præsupponere debemus nos, teneri recitandum officium divinum, ut culpam evitet ad hoc, quod diximus, nempe ut mente recurrat ad attentionem, quam à principio intendere debuit, si involuntarie aliquando distrahat, quæ cum ad negotium Medicum nonnihil faciant, recensenda omnino erant; nam hæc omnia considerare debet Medicus, qui suum iudicium ferre debet, utrum recitatio divinorum officiorum possit ita huic, aut illi morbo, huic, aut illi homini noxia esse, ut inde recitans notabile damnum reportare possit, tunc enim intrat secundum Canonistarum sententiam excusatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Morbus qui excusare debeat à recitatione divinorum, qualis esse debeat.
- 2 Capitis dolor an excuset.
- 3 Azoris opinio examinata.
- 4 Dolores quidam speciales, qui excusare possint. & num. seq.
- 5 Dolores capitis intermissiones habentes an semper excusent.
- 6 Dolores aurium, & dentium an excusent.
- 7 Vertigo an excuset.
- 8 Obvatio an excuset.
- 9 Somnolentia innaturalis an excuset.
- 10 Morbi nervorum qui excusare possint.
- 11 Melancholia, & insania disticta intervalla habens, an excuset tempore intermissionis.
- 12 Catarrhus an excuset.
- 13 Ophthalmia, & alii nonnulli oculorum morbi qui excusent.

- 15 Sorditas an excuset.
- 16 Navium hemorrhagia an excuset.
- 17 Mutitas, & alia quædam oris vitia quæ excusent.
- 18 Gutture affectus, qui excusent.
- 19 Tussis an excuset.
- 20 Asthma an excuset.
- 21 Sanguinis spatum, Empioma, Phibisis an excusent.
- 22 Cordis tremor, palpitatio, Syncope an excusent.
- 23 Cardialgia an excuset.
- 24 Ventriculi affectus, qui excusare debeant.
- 25 Sitis, quando excuset.
- 26 Intestinalium affectus quidam qui excusent.
- 27 Venarum hemorrhoidalium affectus, qui excusent.
- 28 Hepatis morbi, qui excusare valeant.
- 29 Lienis affectus, qui possint excusare.
- 30 Renum affectus, qui excusent.
- 31 Hernios an excusentur.
- 32 Arthritici an excusentur.
- 33 Febres intermittentes an, & quando excusent.
- 34 Tumores qui, quæ vulnera excusent.
- 35 Fœmie in quibus morbis peculiariter excusentur.

Quinam morbi excusare possint à privata divinorum recitatione.

Q U Æ S T I O II.

Cum palam sit ex superioribus, quænam requirantur ad divinorum recitationem, possumus non magno negotio, illis perpenis, determinare, quinam morbi ita huic obligationi impedimento esse possint, ut nonnisi cum gravi, & rationabili vitæ periculo liceat ei satisficere, & cum superius quoque dixerimus, levem morbum sub hoc censu non venire, & gravem non indigere Medici iudicio, remanent tantum nonnulli morbi considerandi, qui dubium excitare possent; de quibus ut determinemus, illud pro fundamento sit oportet ex Canonistis desumptum, quod morbus, qui jure hominem excusare ab hac obligatione possit, talis esse debet, ut illum ita impediat, ne absque gravi salutis propriæ discrimine, aut absque nimio dolore, & corporis vexatione prædictum pensum perolvere valeat; ut post vetustiores Tolet. lib. 2. Instruit. Sacerd. cap. 14. num. 1. Azor. Instr. mor. lib. 10. cap. 13. in princ. Suarez. lib. 4. de virt. & stat. Relig. cap. 28. num. 19. Tom. 2. Navar. de orat. cap. 11. unde non tam faciles Medici esse debent, ut pro quolibet morbo judicent ægros excusandos, ne in illos possit Navaræ reprehensio loco proxime allegato, ita ut minus probi Medici nomen negligere videantur. sed non solum si morbus directe recitationi divinorum impedimento sit, excusatur, sed etiam si indirecte, Roderic. quæst. Canon. & Reg. Tom. 1. quæst. 42. art. 7. aut etiam si non de præsentia, & in ipsa recitatione, sed etiam in futurum rationabiliter timeri notabile periculum potest, idcirco morbi graves, quales acuti sunt, & qui febrem continuam adjunctam habent, dolores insignes, & maxime molesti, nullum dubium, ut diximus, faciunt, ita ut neque Medici iudicio opus sit ad decidendum, an ægri excusentur, nec ne, quia palam, & in promptu causâ est, ex qua absque dubio

ij. Vu 3

reci-